

VILNIAUS UNIVERSITETO SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS 2004 METŲ SPECIALIŲJŲ PROFESINIŲ STUDIJŲ BAIGIAMŲJŲ DARBŲ SANTRAUKOS

*K. Banaitienė (vad. S. Girdzijauskienė). VIDUTINĮ INTELEKTO SUTRIKIMĄ TURINČIŲ
JAUNUOLIŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ YPATUMAI. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004*

Demokratinėje visuomenėje kiekvienas žmogus, taip pat ir turintis proto negalę, turi jaustis visaverčiu piliečiu. Vaikus, turinčius vidutinę proto negalę, reikia mokyti orientuotis aplinkoje, ugdyti gebėjimą tenkinti socialines reikmes, gebėjimą komunikuoti. Didelį dėmesį reikia skirti elgesio, jausmų suvokimo, savikontrolės įgūdžių sudarymui. Proto negalę turintys vaikai turi padidintą seksualinį potraukį, todėl ugdymo procese būtina formuoti teisingą ir aplinkiniams priimtina elgesį. Tyrimo tikslas – nustatyti ir palyginti vidutinę proto negalę turinčių vaikų ir paauglių socialinius įgūdžius ir lytinių (seksualinių) jausmų suvokimo įgūdžius. Teorinėje darbo dalyje aptariama proto negalės samprata, atskleidžiami vidutinę proto negalę turinčių vaikų asmenybės ypatumai, vaiko negalės įtaka šeimai bei socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai. Siekiant panagrinėti vidutinę proto negalę turinčių vaikų socialinius ir lytinių (seksualinių) jausmų suvokimo įgūdžius atliktas tyrimas, kuriame, taikant anketinės apklausos metodą, dalyvavo pedagogai, kurie vertino 40 vaikų įgūdžių pasiekimus. Pedagogai taip pat dalyvavo anketinėje apklausoje siekiant išsiaiškinti vidutinę proto negalę turinčių vaikų lytinio (seksualinio) ugdymo būklę. Remiantis gautais tyrimo rezultatais galima teigti, kad specialiojoje mokykloje augančių vidutinę proto negalę turinčių vaikų ir paauglių bendravimo, mandagumo socialiniai įgūdžiai yra geresni negu šeimoje augančių vaikų. Manoma, kad įgūdžių formavimui reikalingas ilgesnis laikas, vidutinę proto negalę turinčių berniukų ir mergaičių socialiniai įgūdžiai formuojasi beveik vienodai ir jų socialinė adaptacija mažai skiriasi. Lytinių (seksualinių) jausmų suvokimo įgūdžiai tarp šeimoje ir specialioje mokykloje gyvenančių vaikų, tarp skirtingų amžiaus grupių ir lyčių mažai skiriasi ir yra nesusiformavę. Dauguma tėvų, turinčių vaikus su vidutine proto negale, ir su jais dirbančių pedagogų neturi žinių ir nėra pasirėngę dirbti su jais lytinio švietimo ir ugdymo srityje. Nėra surta bendros lytinio ugdymo ir švietimo sistemos specialiosioms mokykloms, dirbančioms su vidutinę proto negalę turinčiais vaikais.

*O. Guogienė (vad. V. Gevorgianienė). SENSOMOTORINĖS STIMULIACIJOS ĮTAKA VAIKO
SUVOKIMO RAIDAI. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004*

Šiame darbe kalbama apie vaikų, turinčių žymių kompleksinių sutrikimų, raidos ir ugdymo ypatumus. Ugdant žymių kompleksinę negalę turinčius vaikus iškyla daug problemų: sunku atrasti optimalius darbo metodus, priemones, juos pritaikyti vaikų poreikiams. Labai sudėtinga pastebėti ir pamatuoti vaiko suvokimo lygį, pastebėti mažus pasiekimus ir užfiksuoti rezultatus. Nėra instrumento, kuriuo galėtume tai pamatuoti. Tačiau manoma, kad stimuliuojant pagrindinius vaiko jautumus (regą, klausą, lytą, skonį, uoslę, kūno padėtį ir judėjimą) galima daryti įtaką suvokimo raidai. Šio darbo tikslas – įvertinti žymaus kompleksinio sutrikimo vaikų reakcijų į sensorinius stimulus pokyčius. Teorinėje dalyje aptariama sveiko vaiko nuo gimimo iki 8 mėnesių raida, pateikiama raidos sutrikimų samprata bei supažindinama su žymių kompleksinę negalę turinčių vaikų raidos ir ugdymo ypatumais. Siekiant įvertinti vaikų suvokimo lygį buvo atliekamas tyrimas taikant stebėjimo bei aprašomosios analizės metodus, pagal autorės sudarytą programą „Žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas, remiantis

sensomotorinių pojūčių lavinimu“. Vertinimo pagrindas – reakcijų į sensomotorinę stimuliaciją lygis. Tyrimo rezultatai leido padaryti tokias išvadas:

- sensomotorinė stimuliacija padarė įtaką vaiko reakcijų didėjimui;
- sensomotorinė stimuliacija padarė įtaką vaiko komunikavimo būdų raiškos didėjimui;
- sisteminga ir nuosekli sensomotorinė stimuliacija sudarė prielaidas elementarių suvokimo įgūdžių formavimuisi.

Tyrimo rezultatai teoriniu ir praktiniu požiūriu reikšmingi ugdant ir siekiant geriau pažinti žymią kompleksinę negalę turinčius vaikus, jų galimybes.

***J. Jaraminienė (vad. V. Gevorgianienė). GABIŲ MOKINIŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ
TENKINIMAS: PEDAGOGŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ.
Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2003***

Vaikai – tai itin svarbi mūsų šalies žmoniškųjų resursų dalis, kurios puoselėjimas dabartyje reiškia investiciją į ateitį. Todėl labai svarbu, kad gabių vaikų intelektualinis potencialas būtų pastebėtas, sudarytos sąlygos jam atsiskleisti ir virsti tam tikros srities pasiekimais. Darbą sudaro dvi pagrindinės dalys: įvadas (teorinė dalis) ir tyrimas. Teorinėje dalyje analizuojama mokslinė literatūra: aptariama gabumo samprata, gabaus mokinio identifikavimo kriterijai, pedagogų pa(si)rengimo darbui su gabiais vaikais būtinybė ir ypatumai. Taip pat buvo atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo septynių Lietuvos ugdymo įstaigų pedagogai. Iškelta hipotezė: nors ugdydami gabius mokinius pedagogai patiria kompetencijos stoką (identifikuodami gabumą, pritaikydami programą, kt.), jie domisi šių vaikų ugdymu ir siekia tobulinti savo gebėjimą tenkinti gabių vaikų ugdymo(si) poreikius. Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad hipotezė pasitvirtino. Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti pedagogų požiūrį į gabių vaikų ugdymo(si) ypatumus. Rezultatai parodė, kad pedagogai yra neblogai susipažinę su gabumo samprata ir sutinka, kad identifikuojant gabų mokinį reikia naudotis įvairiais kriterijais ir šaltiniais, nes gabiam vaikui turi būti užtikrintas jo poreikius ir galimybes atitinkantis ugdymas. Pedagogai nemano, kad gabūs vaikai turi specifinių mokymosi sunkumų. Kartu duomenys parodė, kad pedagogai nėra tinkamai pasirengę dirbti su gabiais vaikais, nes jiems nebuvo sudarytos galimybės gauti pedagoginių psichologinių žinių pagrindinėse pedagoginėse studijose ar kvalifikacijos kėlimo kursuose, nors pedagogai domisi šių vaikų ugdymu. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi keičiant pedagogų požiūrį į gabių vaikų ugdymo(si) situacijos tobulinimą šalyje.

***I. Karaliūtė (vad. S. Girdzijauskienė). SPECIALIŲŲ POREIKIŲ VAIKŲ SAVIJAUTA
INTEGRACIJOS PROCESE PEDAGOGŲ IR EKSPERTŲ POŽIŪRIU.
Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004***

Visuomenėje, kuri vertybinius siekius grindžia žmogiškosios esybės vertingumo pagrindu, kiekvieno žmogaus gyvenimas tampa vienodai reikšmingas ir gali būti visavertis, jei kiti bendruomenės nariai suteikia erdvę ir sąlygas jo asmenybės raiškai. Darbo tikslas – išsiaiškinti pedagogų ir ekspertų požiūrį į specialiųjų poreikių vaikų savijautą integracijos procese. Siekiant atskleisti darbo temą atlikta anketinė apklausa Molėtų rajono bendrojo lavinimo mokyklose, kuriose ugdomi specialiųjų poreikių vaikai. Tyrime dalyvavo trys tiriamųjų grupės: vyresniųjų klasių, pradinių klasių mokytojai ir ekspertai. Atliekant tyrimą buvo iškeltos hipotezės: 1) ypatingieji vaikai integruotoje mokykloje gali jaustis lygiaverčiais nepaisant jų negalės, 2) bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai pasirengę ugdyti specialiųjų poreikių vaikus. Atliktas tyrimas leido daryti išvadas:

- specialiųjų poreikių vaikai integruotoje mokykloje gali jaustis lygiaverčiais nariais, kai yra išgiristi ir suprasti pedagogų ir bendraamžių ir jiems sudarytos sąlygos realizuoti savo gebėjimus, kai aplinka

neverčia rungtyniauti, bet paremta bendradarbiavimu. Tyrimas rodo, kad negalė nėra esminis elementas, lemiantis vaikų bendradarbiavimą;

- dauguma pedagogų nėra pakankamai pasirengę ugdyti specialiųjų poreikių vaikus. Tai pasakytina ir apie pedagogų gebėjimą individualizuoti programas, ir apie mokėjimą taikyti naujus mokymo metodus. Bendrojo ugdymo įstaigų pedagogams reikėtų siekti aukštesnės kompetencijos mokinių specialiųjų poreikių tenkinimo srityje, nes baimę ir atmetimą dažniausiai lemia informacijos apie specialiųjų poreikių vaikus stoka.

E. Kasinskaitė (vad. V. Gevorgianienė). KOMPLEKSINĘ MOKYMOSI NEGALE TURINČIŲ VAIKŲ UGDYMO(SI) YPATUMAI. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004

Darbo tikslas – išsiaiškinti kompleksinę mokymosi negalę turinčių vaikų ugdymo(si) ypatumus. Teorinėje darbo dalyje aptariama neįgalumo samprata, specialiojo ugdymo organizavimas, kompleksinių sutrikimų samprata bei kompleksinę mokymosi negalę turinčių vaikų ugdymas ir jo ypatumai. Siekiant geriau atskleisti darbo temą buvo atlikta anketinė apklausa Ignalinos, Jurbarko, Molėtų, Utenos, Vilniaus rajono pradinėse mokyklose, kuriose ugdomi kompleksinę mokymosi negalę turintys vaikai. Tyrime dalyvavo dvi tiriamųjų grupės: šiuos vaikus ugdantys pedagogai bei vaikų tėveliai. Remiantis respondentų nuomonėmis šiame darbe analizuojama, kaip pedagogai supranta kompleksinę mokymosi negalę; nagrinėjami vaikų, turinčių kompleksinę mokymosi negalę, ugdymo(si) ypatumai; išsiaiškinamas tėvų požiūris į vaiko mokymosi problemas; lyginamas mokytojų ir tėvų vaidmuo vaiko ugdymo procese. Išanalizavę tyrimo duomenis, galime teigti: dauguma pedagogų pakankamai kompetentingai apibrėžia kompleksinę mokymosi negalę, apibūdindami ją kaip „specifinių pažinimo sutrikimų nulemtus mokymosi sunkumus“, „įvairius sutrikimų derinius“ ir pan.; ugdydami kompleksinę mokymosi negalę turinčius vaikus pedagogai susiduria su tokiomis problemomis: vaiko mokymosi sunkumų priežasties nustatymu, sutrikimų įvardijimu, ugdymo proceso organizavimu. Vienas didžiausių sunkumų – ne visuomet adekvatus tėvų požiūris į vaiko mokymosi problemą, trukdantis kompleksiskai padėti vaikui; organizuodami kompleksinę mokymosi negalę turinčių vaikų ugdymo procesą pedagogai susiduria su būtinumu keisti mokymo programą, parinkti tinkamus vadovėlius, mokymo metodus, darbo formą, bendradarbiauti su papildomą pagalbą teikiančiais specialistais (specialiuoju pedagogu, logopedu, psichologu ir kt.); didžioji dauguma tėvų jau pradinėse klasėse pastebėjo savo vaikų mokymosi problemas ir pripažįsta, kad vaikas turi mokymosi sunkumų (tačiau „mokymosi sunkumų“ nesieja su negale); mokytojų ir tėvų požiūris į tėvų vaidmenį ugdant vaiką kiek išsiskiria. Pedagogų teigimu, tėvai nepakankamai dalyvauja vaikų ugdymo(si) procese. Tėvai teigia, jog noriai bendradarbiauja su vaiko mokytoju, išsako pasiūlymus, bet nesiima per daug iniciatyvos.

A. Kaupienė (vad. S. Girdzijauskienė). VAIKO ŠEIMINĖ SITUACIJA IR MOKYMOSI YPATUMAI SPECIALIOJOJE MOKYKLOJE. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004

Svarbiausias veiksnys, lemiantis vaiko asmenybės tarpsmą, yra jo gyvenamoji aplinka. Šeimos ryšiai bei tėvų santykiai su vaiku yra pirmasis įtakingiausias bendravimo modelis, asmenybės formavimo veiksnys. Dažnai dėl daugelio priežasčių tėvai vis mažiau teigiamai veikia jaunosios kartos ugdymą. Atsirado daugybė sudėtingų situacijų, dėl kurių nemaža dalis vaikų netenka tėvų, suaugusiųjų globos, gyvena sunkiomis materialinėmis ir socialinėmis sąlygomis. Pagrindinis darbo tikslas – nustatyti, ar vaiko mokymosi pasiekimus ir elgesio ypatumus sąlygoja socialinės bei ekonominės šeimos problemos. Tyrimui taikytas priežastinis lyginamasis metodas. Tiriamąją grupę sudarė 50 specialiosios internatinės mokyklos ugdytinių, dalyvavo klasės auklėtojos, ugdytinių tėvai ir globėjai. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad internatinės mokyklos ugdytiniai, kurie neturi tėvų arba yra likę be tėvų globos ir gauna visišką valstybės išlaikymą, turi mažiau elgesio sutrikimų ir aukštesnius akademinis pasiekimus

negu ugdytiniai, kurių tėvai gauna valstybės paramą, bet nepakankamai rūpinasi vaikais. Jie neigiamai veikia jų elgesį ir mokymosi rezultatus. Darbe atlikti tyrimai padės geriau suprasti šeimos ir vaiko sąryšį, kaip įvairios šeimyninės situacijos tiesiogiai veikia vaiko sėkmę mokykloje. Šiandieninėms demokratijos sąlygomis kiekvienas šeimos narys – tėvas, motina, vaikas – visi yra lygiateisiai šeimoje. Tyrimai padės sprendžiant problemą, kaip vaikas galėtų sėkmingai augti ir vystytis, kaip užtikrinti psichologinį saugumą, materialinę padėtį bei tinkamą pedagoginę aplinką.

L. Navalinskienė (vad. S. Girdzijauskienė). KONFLIKTINĖS SITUACIJOS SPECIALIOJOJE ŠVIETIMO ĮSTAIGOJE. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004

Konfliktai – tai natūrali, neatsiejama kasdieninio gyvenimo dalis, tad labai retai apie juos susimąstome, retai imamės juos nagrinėti. Plačiau yra nagrinėjama konfliktų samprata, tipologija, kilmės būdai, galimos sprendimo strategijos. Konfliktinės situacijos specialiojoje švietimo įstaigoje nėra tyrinėtos, nepateikiama tokio pobūdžio darbų. Tačiau specialiosiose švietimo įstaigose dirbantys specialistai nuolat susiduria su konfliktinėmis situacijomis, kuriose dalyvauja jų ugdytiniai. Todėl svarbu išskirti dažniausiai specialiojoje švietimo įstaigoje tarp ugdytinių kylančius konfliktų tipus ir numatyti galimus konfliktų sprendimo būdus. Svarbu padėti vaikams „atrasti savąjį kelią konflikto labirintu“. Įgūdžiai ir informacija įgalina sėkmingiau valdyti, spręsti. Taigi šio darbo tikslas – identifikuoti vaikų, turinčių vidutinę protinę negalę, konfliktines situacijas ir įvertinti socialinių įgūdžių programos taikymo galimybes sprendžiant konfliktines situacijas. Teorinėje dalyje aptariama konfliktų samprata, paauglių konfliktų ypatumai. Atskleidžiami vidutinę protinę negalę turinčių vaikų asmenybės ypatumai bei šių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas specialiojo ugdymo įstaigoje. Siekiant nustatyti socialinių įgūdžių programos taikymo galimybes sprendžiant konfliktines situacijas atliktas tyrimas, kuriame, taikant stebėjimo metodą, buvo identifikuotos konfliktinės situacijos ir nustatytos jas lemiančios priežastys. Sudaryta socialinių įgūdžių ugdymo programa ir surengta 12 užsiėmimų. Taikant anketinės apklausos metodą buvo palyginti 20 vidutinę protinę negalę turinčių moksleivių socialiniai įgūdžiai iki socialinių įgūdžių programos taikymo ir po to. Atliekant tyrimą buvo iškelta hipotezė: pritaikius socialinių įgūdžių ugdymo programą pagerės vaikų, turinčių vidutinę protinę negalę, socialiniai įgūdžiai. Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę ir leido daryti tokias išvadas. Palyginus vidutinę protinę negalę turinčių vaikų socialinius įgūdžius iki socialinių įgūdžių ugdymo programos taikymo ir po to nustatyta, kad vaikų, turinčių vidutinę protinę negalę, socialiniai įgūdžiai pagerėjo. Vadinasi, socialinių įgūdžių programa vidutiniškai protingai atsilikusiems vaikams yra veiksminga ir galėtų būti viena iš efektyvesnių priemonių (būdų) sprendžiant konfliktines situacijas.

I. Radžiūnienė (vad. V. Gevorgianienė). SUTRIKUSIO ELGESIO IR EMOCIJŲ VAIKŲ UGDYMO(SI) YPATUMAI. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004

Elgesio, emocijų ir socialinės raidos sutrikimų grupei priskiriami vaikai pasižymi specifiniais bendravimo ir elgesio bruožais. Dėl šių asmenų elgesio problemų juos ugdantys pedagogai susiduria su nemažais sunkumais. Nustačius elgesio, emocijų ir socialinės raidos mokinių ugdymo(si) ypatumus, galima veiksmingiau organizuoti jų mokymą(si). Šio darbo tikslas yra išsiaiškinti sutrikusio elgesio ir emocijų vaikų ugdymo(si) ypatumus. Darbą sudaro trys dalys. Įvade apžvelgiami elgesio ir emocijų sutrikimų terminai, apibrėžimai, klasifikacijos, priežastys bei vertinimo kriterijai. Čia aptariami sutrikusio elgesio ir emocijų vaikų psichologiniai ir elgesio ypatumai bei ugdymo(si) galimybės. Antroje dalyje pateikiami tyrimo metodai (tyrimo metodas – anketinė apklausa). Tyrime dalyvavo 116 respondentų, kurie apibūdino 116 elgesio ir emocijų problemų turinčių vaikų. Trečioje darbo dalyje pateikiami tyrimo rezultatai. Interpretuojant rezultatus, tiriamieji buvo suskirstyti į dvi grupes: vaikus, turinčius oficialiai nustatytą sutrikimą, ir vaikus, neturinčius oficialiai nustatyto sutrikimo. Išanalizavus

tyrimo duomenis paaiškėjo, kad vaikai, nepriklausomai nuo to, ar turi oficialiai nustatytus sutrikimus, ar jų neturi, susiduria su tomis pačiomis bendravimo bei mokymosi problemomis. Pagrindiniai respondentų išskirti sutrikusio elgesio ir emocijų vaikų ugdymo organizavimo sunkumai: elgesio modifikavimo ir korekcijos sunkumai, neprognozuojamas mokinių elgesys pamokų metu, specialiosios pagalbos ir bendradarbiavimo su tėvais stoka. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi planuojant sutrikusio elgesio ir emocijų vaikų ugdymą mokykloje.

E. Zdanienė (vad. V. Gevorgianienė). KOMANDINIO DARBO YPATUMAI SPECIALIOJOJE INTERNATINĖJE MOKYKLOJE. Vilnius: VU Socialinio darbo katedra, 2004

Per laikotarpį nuo nepriklausomybės atgavimo Lietuvoje ryškiai pakito neįgaliųjų situacija: pradėta medicininė, socialinė bei edukacinė rehabilitacija, lankstesnė švietimo sistema sudaro galimybę neįgaliesiems integruotis į visuomenę. Kasdien vis aktualesnės tampa tokios švietimo tendencijos kaip švietimo prieinamumas kiekvienam žmogui, visapusiškas asmenybių, pasižyminčių skirtingais pažintiniais interesais ir gebėjimais, lavinimas, kūrybines galias skatinantis ugdymas. Aktualėja įvairių sričių specialistų komandinio darbo būtinybė. Sujungtos pedagogų, jų padėjėjų, specialiųjų pedagogų, psichologų ir kitų specialistų pastangos bendram tikslui pasiekti mažina ugdytinių veiklos ribotumą, išplečia jų erdvę pažinti ir kurti. Tyrimo tikslas – iširti skirtingo tipo internatinių mokyklų pedagogų ir kitų specialistų bendradarbiavimo ypatumus. Tyrimo objektas – ugdymo komandos darbo ypatumai skirtingo tipo internatinėse mokyklose. Tyrimo metodas – anketinė apklausa. Tyrimas atliktas skirtingo tipo internatinėse mokyklose, kur ugdomi sutrikusio intelekto vaikai. Tyrime dalyvavo 71 šiose mokyklose dirbantis specialistas. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad:

1. Skirtingo tipo internatinėse mokyklose praktikuojamas ugdymo komandų darbas;
2. Ugdymo komandos geriau tenkina įvairių sutrikimų turinčių ugdytinių poreikius, palyginti su nekoordinuotu specialistų darbu, ir padeda integruotis į visuomenę;
3. Dauguma respondentų vertina darbą komandoje už tai, kad: komanda padeda gilinti savo ir kolegų žinias; komandos nariai mokosi vieni iš kitų; patiriama kolegų parama ir įvertinamas darbas; bendras darbas skatina tarpasmeninių ir dalykinių ryšių stiprėjimą; skatina ugdytinių tėvų dalyvavimą ir jų atsakomybę.

Išleido VU Specialiosios psichologijos laboratorija
Universiteto g. 9, LT-01513, Vilnius
Puslapis internete <http://www.fsf.vu.lt>

Spausdino Standartų spaustuvė
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius
Tel. +370 5 2167 527, fax +370 5 216 7547
info@standart.lt